

תקשורת וחברה

הוראות לנבחנים

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים:

פרק ראשון – שאלות 1-4: 46 נקודות

פרק שני – שאלות 5-9: 39 נקודות

פרק שלישי – שאלות 10-14: 15 נקודות

סך-הכול 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין

ד. הוראות מיוחדות: בתשובותיכם התבססו על החומר שנלמד בכיתה.

ענו על מספר השאלות הנדרש בשאלון. המעריך יקרא ויעריך את מספר התשובות הנדרש בלבד, לפי סדר כתיבתן במחברת, ולא יתייחס לתשובות נוספות.

כתבו במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונכם לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).

כתבו "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. כתיבת טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה!

בשאלון זה 8 עמודים.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

המשך מעבר לדף

השאלות

פרק ראשון (46 נקודות)

בפרק זה ענו על שלוש שאלות על-פי ההנחיות שלהלן.

ענו על שתי השאלות 1-2 – שאלות חובה (בסך-הכול – 32 נקודות)
ועל שאלה אחת מבין השאלות 3-4 (לכל שאלה – 14 נקודות).

שאלה 1 – שאלת חובה (16 נקודות)

קראו את הקטע שלפניכם וענו על כל סעיפי השאלה.

כשבוע לאחר הקמת הממשלה ה-37, הציג שר המשפטים הנכנס מר יריב לוין את תוכניתו לשינויים מהותיים במערכת המשפט. התוכנית עוררה התנגדות ציבורית רחבה, והביאה להפגנות המוניות ברחבי הארץ. ההפגנות נערכו מדי מוצאי שבת וגם בימי חול, והשתתפו בהן מאות אלפי אזרחים ואזרחיות. ההפגנות סוקרו בהרחבה בכלי תקשורת בישראל ובעולם, והבליטו את הפערים והשסעים הקיימים בחברה הישראלית.

(8 נק') א. מהו לדעתכם תפקידה של התקשורת בחברה דמוקרטית בעת סיקור מחאות ציבוריות? התייחסו בתשובתכם למושגים האלה: שוק דעות פתוח, זכות הציבור לדעת ורשות רביעית.

בדיווחים על השינויים המשפטיים שהציג השר לוין אימצו חלק מהעיתונאים את המונח "רפורמה משפטית" שבו השתמשה הממשלה, ואילו חלק מהעיתונאים השתמשו במונח "הפיכה משטרית" הטעון משמעות שלילית.

(8 נק') ב. מדוע לדעתכם בחרו חלק מהעיתונאים להשתמש במונח "רפורמה משפטית", ואחרים בחרו במונח "הפיכה משטרית"? השתמשו בתשובתכם במונחים מסגור והבניה חברתית של המציאות.

שאלה 2 – שאלת חובה (16 נקודות)

קראו את הקטעים שלפניכם, וענו על כל סעיפי השאלה.

בעקבות הדיווח בכלי התקשורת על התוכנית של השר לוי לשינויים משפטיים, שלח שר התקשורת, ד"ר שלמה קרעי, מכתב לחברי מועצת תאגיד השידור הציבורי "כאן 11", ובו הוא הטיח ביקורת נגד שידורי התאגיד. לטענתו, הדיווחים על השינויים המשפטיים בערוצי התאגיד הם "מגמתיים ומוטים באופן בולט" ויש בהם נקיטת עמדה ברורה. השר קרעי הוסיף עוד, כי הסיקור של התאגיד אינו נותן ביטוי הוגן, שוויוני ומאוזן למגוון ההשקפות והדעות הרווחות בציבור.

בתגובה על מכתבו של שר התקשורת, מסר ארגון העיתונאים והעיתונאיות כי: "שר התקשורת ד"ר שלמה קרעי התבלבל וחושב שהוא העורך הראשי של שידורי תאגיד השידור הישראלי (...). אסור שתהיה לתאגיד זיקה פוליטית ומפלגתית לשרי הממשלה. אנו קוראים לשר קרעי להסיר את ידיו מהתאגיד."

(מעובד על-פי רן בוקר, "סתומת פיות? משרד התקשורת מאשים את התאגיד בהפרת חוק השידור הציבורי בשל סיקור המהפכה המשפטית", *ynet*, 22 בפברואר 2023 ויסמין גואטה, "'חושב שהוא העורך הראשי': כוונותיו של קרעי בנוגע לתאגיד נחשפות", *The Marker*, 22 בפברואר 2023)

(8 נק') א. שר התקשורת קרעי מעלה כמה טענות נגד אופי הדיווח של תאגיד השידור הציבורי "כאן 11". סכמו במילים שלכם את טענותיו של שר התקשורת תוך שימוש במושגים **עובדה ודעה**, **פלורליזם**, **תקשורת** **ציבורית**.

(8 נק') ב. הסבירו במילים שלכם את הטענות שהועלו נגד התערבותו של שר התקשורת בשידורי התאגיד הציבורי. השתמשו בתשובתכם בשני מושגים רלוונטיים מחומר הלימודים, לפי בחירתכם.

קטע לשאלות 3–4

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על אחת מן השאלות 3 או 4 (14 נקודות).

בחודש אפריל 2022 התרחש פיגוע טרור במרכז תל אביב. בפיגוע נרצחו שלושה אנשים ונפצעו שישה. רשתות הטלוויזיה ואתרי החדשות בישראל דיווחו בשידור חי ובאופן שוטף מהשטח על הפיגוע בזמן שכוחות הביטחון חיפשו את המחבל. טענות רבות הופנו נגד התקשורת. בין השאר נטען כי:

- הכתבים הפכו את סיקור החיפוש והפיגוע ל"תוכנית ריאליטי" ללא ביקורת עצמית.
- הכתבים נצמדו אל אנשי הביטחון ואף חשפו את פניהם של לוחמים בלי לוודא שזהותם מותרת בפרסום.
- הסיקור הועבר ללא סינון וביקורת, ולכן הכיל ידיעות כוזב והגביר את הבהלה בציבור.

בדיון שהתקיים בכנסת בעקבות האירועים האלה סיפרה חברת הכנסת מרב בן ארי כי הגיעו למעלה מ-5,000 מכתבי תלונה של אזרחים כלפי התקשורת. עוד הוסיפה ואמרה: "לא באנו לערוך משפט לגופי התקשורת אלא להפיק לקחים להבא. לצד התמיכה בחופש העיתונות וזכות הציבור לדעת יש להקפיד לשמור על כללי האתיקה העיתונאית".

(מעובד על-פי שילה פריד, "אלפי תלונות ומכתב נוקב: הסערה סביב סיקור הפיגוע בדיוניגוף הגיעה לכנסת", מקור ראשון, 11 באפריל 2022)

שאלה 3

- (6 נק')** א. ציינו שלושה קריטריונים לקביעת ערך חדשותי. הסבירו – על-פי כל אחד מן הקריטריונים האלה – מדוע בחרה התקשורת לסקר את הפיגוע בתל אביב.
- (8 נק')** ב. מהי אתיקה עיתונאית? הדגימו מתוך הקטע שתי הפרות אתיות שנעשו במהלך הסיקור, והסבירו מה יכולות להיות ההשלכות של הפרות אתיות אלו.

שאלה 4

- (6 נק')** א. הסבירו מהן חדשות רכות ומהן חדשות קשות. האם הסיקור החדשותי של הפיגוע המתואר בקטע יכול להיחשב חדשות קשות או חדשות רכות? נמקו.
- (8 נק')** ב. הסבירו מה הדילמה שעומדת בפני עיתונאים המסקרים אירוע טרור בשידור חי, כגון האירוע שמתואר בקטע. נמקו את תשובתכם ובססו אותה על שני מושגים רלוונטיים מתוך חומר הלימודים, לפי בחירתכם.

פרק שני (39 נקודות)

ענו על שלוש מבין השאלות 5–9 (לכל שאלה – 13 נקודות).

שאלה 5

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על כל סעיפי השאלה.

בספטמבר 2022 נערכה הלווייתה של אליזבת השנייה, מלכת בריטניה. האירוע כינס למעלה מאלפיים מנהיגים מרחבי העולם, אנשי משפחות מלוכה ופוליטיקאים. מסע ההלוויה, שהועבר בשידור חי ברחבי העולם, "עצר את העולם מלכת" לכמה שעות. טקס ההלוויה בבריטניה הוצג על מסכי ענק, ושודר בשידור חי גם בבתי קולנוע ובכנסיות. כמה פאבים אף פתחו את שעריהם מוקדם כדי להקרין את ההלוויה והגישו שתייה חמה בחינם. מיליארדי אנשים ברחבי העולם התאספו סביב מסכי הטלוויזיה וצפו בהלווייתה של המלכה. מעריכים כי מסע ההלוויה הוא המשדר הנצפה ביותר אי פעם בבריטניה, ולפי דעתם של כמה מומחים, זהו המשדר הנצפה ביותר בהיסטוריה האנושית. צפו בו 4.1 מיליארד בני אדם – כחצי מאוכלוסיית העולם.

(מעובד על-פי אתר "ויקיפדיה" ועל-פי: רן רימון, "מסע ההלוויה של המלכה אליזבת כמו עצר את העולם מלכת לכמה שעות", *ynet*,

19 בספטמבר 2022)

(7 נק') א. מהו **אירוע מדיה**? הביאו **שתי** דוגמאות מתוך הקטע המלמדות על כך ששידור הלווייתה של המלכה אליזבת היה אירוע מדיה.

(6 נק') ב. הסבירו את **גישת השימושים והסיפוקים**. הסבירו צורך אחד שעליו עונה הצפייה בשידור הלווייתה של מלכת בריטניה.

שאלה 6

קראו את הקטע שלפניכם וענו על כל סעיפי השאלה.

חוקרי תקשורת בדקו באילו ביטויים משתמשים אנשי התקשורת כאשר הם דנים בסוגיות הקשורות בחברה הערבית. החוקרים שיבחו את כלי התקשורת שהעדיפו להשתמש בביטוי "החברה הערבית" על פני הביטוי "המגזר הערבי". החוקרים טענו כי לביטוי "המגזר הערבי" יש משמעות שלילית, והוא גם מצמצם את החברה הערבית לפלח אחד אחיד; לעומת זאת, הביטוי "החברה הערבית" מרמז על קבוצה מגוונת בעלת תרבות רחבה.

(מעובד על-פי אורן פרסיקו, "התקשורת הדירה את חברי הכנסת הערבים מסיקור מערכת הבחירות", העין השביעית, 27 באוקטובר 2022)

(6 נק') א. הסבירו את המושג **תקינות פוליטית**. כתבו כיצד היא באה לידי ביטוי בקטע.

(7 נק') ב. הציגו טיעון אחד **בעד** תקינות פוליטית בתקשורת וטיעון אחד **נגד** תקינות פוליטית בתקשורת. השתמשו בתשובתכם במושג רלוונטי מתוך חומר הלימודים, לפי בחירתכם.

שאלה 7

קראו את הקטע שלפניכם וענו על כל סעיפי השאלה.

הסדרה "דאהמר-מפלצת: סיפורו של ג'פרי דאהמר" היא סדרת דרמה המשודרת ב"נטפליקס" ומספרת את סיפורו של רוצח סדרתי שרצח 17 נערים במשך למעלה מעשור. הסדרה מבוססת על סיפור אמיתי, ומתארת את מסע הייסורים שעבר על משפחות הקורבנות. סדרה זו הפכה ב"נטפליקס" לסדרה השנייה הכי פופולרית בכל הזמנים. בביקורת על הסדרה נכתב כי הסדרה קשה לצפייה, מעוררת זעזוע ועלולה לגרום לסיזימים. עוד נכתב כי הסדרה יוצרת הילה סביב הרוצח.

(מעיבוד על-פי ניר וולף, "מפלצת: הסיפור של ג'פרי דאהמר – לעשות גלורפיקציה לרוצח", ישראל היום, 6 באוקטובר 2022; ניסן שור, "מעכשי גם לנטפליקס יש יקום. בתפקיד רוצח-העל: רוצחים סדרתיים", הארץ, 17 בנובמבר 2022)

- 8 (נק') א. הסבירו שתי תאוריות העוסקות בקשר שבין צפייה בתכנים אלימים ובין התנהגות הצופים. הסבירו על פיהן מה יכולות להיות ההשפעות של הצפייה בסדרה "דאהמר-מפלצת" על קהל הצופים.
- 5 (נק') ב. הסבירו מה יכולה להיות הדילמה של חברת "נטפליקס" בבואה לשדר תכנים אלימים כמו אלה שמכילה הסדרה "דאהמר-מפלצת".

שאלה 8

קראו את הקטע שלפניכם, התבוננו בתמונה, וענו על כל סעיפי השאלה.

סדרת הטלוויזיה "המפקדת" היא סדרת דרמה קומית ששודרה בערוץ הטלוויזיה "כאן 11". הסדרה עוסקת בפקוד של נשים על מחלקה של טירונים, וכמעט כל הדמויות המרכזיות בסדרה הן נשים המשרתות בתפקידים של קצינות, מפקדות וחיילות. בביקורת על הסדרה נכתב כי "ערוץ 'כאן 11' הפיק סדרות מצוינות, אבל עם מעט מקום לנשים ולשחקניות. הסדרה 'המפקדת' מתקנת את המצב בכך שהיא מאפשרת ייצוג נשים הולם. זהו עוד שלב בתהליך ממושך של שינויים בדמות החיילת והאישה בישראל".

(מעיבוד על-פי אבישי סלע, "רלוונטיות, מרגשת, משעשעת, 'המפקדת' מפרקת את המיתוס של צה"ל", Time out, 20 באוקטובר 2022 ועל-פי: רותה קופפר, "לקבלת המפקדת, סדרה חדשה על שירות הנשים בצה"ל", כלכליסט, 10 באפריל 2021)

צילום: משה נחומוביץ', באדיבות כאן 11.

תמונה לשאלה 8

- 6 (נק') א. הסבירו את המושגים **חברות** (סוציאליזציה) ו**מגדר**. מה לדעתכם יכולה להיות ההשפעה של הצפייה בסדרה "המפקדת" על תהליך החברות ועל תפיסת תפקידי המגדר בקרב הצופים?
- 7 (נק') ב. הסבירו מהי **דנוטציה** (מסר דנוטטיבי) ומהי **קונוטציה** (מסר קונוטטיבי). הסבירו מהו המסר הדנוטטיבי בתמונה, ומהו לדעתכם המסר הקונוטטיבי העולה מן התמונה.

שאלה 9

קראו את הקטע שלפניכם, התבוננו בתמונה, וענו על כל סעיפי השאלה.

כמה ימים לפני פתיחת משחקי הגביע העולמי בכדורגל (המונדיאל) התפרסם צילום ובו שני כוכבי העל של הכדורגל העולמי, ליאונל מסי וכריסטיאנו רונאלדו – שמתחרים ביניהם על התואר "הכדורגלן הטוב ביותר בעולם" – משחקים שחמט. הצילום הפך מהר מאוד לווריאלי לאחר שמסי ורונאלדו שיתפו אותו בעמודי האינסטגרם שלהם; הוא קיבל קרוב ל-80 מיליון לייקים, ובתוך 24 שעות הפך לצילום הרביעי הכי פופולרי בתולדות האינסטגרם. הצילום הוא חלק מקמפיין פרסומי של מותג אופנה צרפתי.

תמונה לשאלה 9

- א. (7 נק') הסבירו את המונחים **אושיות רשת ומדיה חברתית**. הסבירו באמצעות מונחים אלה מדוע חברת האופנה בחרה לפרסם את מוצריה באמצעות עמודי האינסטגרם של שני הכדורגלנים.
- ב. (6 נק') הסבירו מהי **פניית מסר שכלית** ומהי **פניית מסר רגשית**. איזו מבין פניות המסר באה לידי ביטוי בפרסומת? נמקו.

פרק שלישי (15 נקודות)

ענו על שלוש מבין השאלות 10-14 (לכל שאלה – 5 נקודות).

שאלה 10

הסבירו את המונח **תרבות הביטול**, ומהי הסכנה הטמונה לאדם כתוצאה מתרבות הביטול.

שאלה 11

הסבירו מהי **עיתונות עצמאית**, ומה חשיבותה במדינה דמוקרטית.

שאלה 12

הסבירו את ההבדל בין **העיתונאי שומר הסף** ובין **העיתונאי הפרקליט**.

שאלה 13

הסבירו מהי **תרבות צריכה**, וכיצד הרשתות החברתיות תורמות לתרבות הצריכה.

שאלה 14

הסבירו את **תאוריית סדר היום**.

בהצלחה!